

İslam'ın Erken Döneminde
İktisadi Sistem
Kurumlar ve Politikalar

Sayed Kazem Sadr
Çeviri: Hakan Şahin

SAYED KAZEM SADR

Sayed Kazem Sadr, Malezya *International Center for Education in Islamic Finance*'de profesör unvanıyla görev yapmaktadır. Daha önce Tahran'da Shahid Behesti Üniversitesinde bulunan Sadr, aynı zamanda İran'da *Islamic Banking Drafting Committee and the Economic Curriculum Program* üyesi olmuştur. İslam Ekonomisi ve İslami Bankacılık üzerine birçok kitabı ve makalesi yayımlanmış olan yazar, doktora derecesini Ohio State University'de almıştır.

HAKAN ŞAHİN

Hakan Şahin 1984 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Gebze Teknik Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Bölümü ve İstanbul Üniversitesi İlahiyat Bölümü olmak üzere iki ayrı lisans programından mezun olmuştur. 2019 yılı itibarıyla İstanbul Üniversitesi İslam İktisadı ve Finansı alanındaki doktora programından mezun olan Şahin, İstanbul Medipol Üniversitesinde doktor öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. İngilizce, İspanyolca ve Arapça bilmekte, profesyonel çevirmenlik yapmakta; bilişim teknolojileri, işletme, ekonomi, etik ve İslam dünyası üzerine dersler vermektedir.

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	7
TABLULARIN LİSTESİ.....	9
ÖNSÖZ.....	11
GİRİŞ.....	13
TEŞEKKÜR.....	15
ÇEVİRMEN NOTU.....	17
KISIM 1	
İSLAM'IN DOĞUŞUNUN ARİFESİNDE ARAP YARIMADASI	19
BÖLÜM 1	
İslam Öncesi Arap Yarımadası'nın Ekonomik ve Kültürel Durumu	21
BÖLÜM 2	
İslam'a Davet.....	41
BÖLÜM 3	
Hicret ve İslami Devletin Kuruluşu	55

KISIM 2**KAMU HAZİNESİ VE MALİYESİ**.....87**BÖLÜM 4**

Kamu Hazinesi (Beytülmal) ve Hükümet Sistemi89

BÖLÜM 5

İslam'ın Erken Döneminde Maliye Politikaları..... 111

BÖLÜM 6

İslam Döneminde Para ve Finans 159

KISIM 3**PİYASA VE ÖZEL SEKTÖR**..... 185**BÖLÜM 7**

İslam'ın Erken Döneminde Piyasalar..... 187

BÖLÜM 8

Tüketim Teorisi..... 213

BÖLÜM 9

Üretim Teorisi..... 235

BÖLÜM 10

Mübadele 247

BÖLÜM 11

Yatırım ve Tasarruf..... 273

KISIM 4**ADALET**..... 299**BÖLÜM 12**

Verimlilik ve Adalet..... 301

İNDEKS..... 327

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil 8.1	Tüketici Dengesi.....	224
Şekil 8.2	(a) Gelirin infak üzerine etkisi (b) İnfak <i>Engel</i> eğrisi.....	224
Şekil 8.3	(a) İnfak kayıtsızlık eğrileri (b) Düşük gelir düzeyinde infaktan kaçınma	225
Şekil 8.4	Humus ödemesi.....	226
Şekil 8.5	Tüketimde nisap ve kıfayet sınırları.....	228
Şekil 8.6	Fiyat değişimlerinin ham madde arzına etkisi.....	230
Şekil 8.7	Ham madde arz eğrisi	231
Şekil 8.8	Gelir ile dinlenme ve ibadet arasındaki denge.....	232
Şekil 8.9	İş gücü arzı.....	233
Şekil 9.1	Firma dengesi.....	237
Şekil 9.2	Dışsal maliyetin Q üretimine etkisi	240
Şekil 9.3	Eş maliyet doğrusu ve üretim düzeyindeki kayma.....	241
Şekil 9.4	Ortalama ve marjinal maliyet eğrileri.....	243
Şekil 10.1	(a) Q eş ürün eğrileri; (b) S eş ürün eğrileri; (c) 180 derece çevrilmiş S eş ürün eğrileri	249
Şekil 10.2	Edgeworth kutusu.....	250
Şekil 10.3	Mübadele dengesi.....	251
Şekil 10.4	Sözleşme eğrisi.....	252
Şekil 10.5	Üretim imkânları eğrisi.....	254

Şekil 10.6	(a) İnfak bağışçısı (b) İnfak alıcısı.....	256
Şekil 10.7	İstifçilik.....	259
Şekil 10.8	Muhacirler ve ensarın ilk servet miktarları.....	262
Şekil 10.9	Hz. Peygamber (s.a.s.)'in ekonomi politikaları sayesinde güçlendirilmiş servet ve gelir düzeyleri.....	264
Şekil 11.1	Zamanlar arası tüketici dengesi.....	276
Şekil 11.2	Nesie fiyatındaki artışın tüketim ve tasarrufa etkisi.....	277
Şekil 11.3	Zamana bağlı tüketim talebi.....	278
Şekil 11.4	Nesie fiyatındaki artışın etkisi.....	279
Şekil 11.5	Gayrisafi tasarruf fonksiyonu.....	280
Şekil 11.6	Veresiye satılan malların arz ve talep eğrileri.....	280
Şekil 11.7	Yatırımcı dengesi.....	282
Şekil 11.8	Nesie fiyatındaki değişimin yatırım kararına etkisi.....	283
Şekil 11.9	Yatırım fonksiyonu.....	284
Şekil 11.10	Veresiye satılan malların toplam arz ve talebi.....	285
Şekil 11.11	Sermaye piyasası dengesi.....	286
Şekil 11.12	Reel ve finansal sektörde gelir akışı.....	294
Şekil 12.1	Mutlak ve görel verimlilik.....	302
Şekil 12.2	Toplam refah için sosyal refah kayıtsızlık eğrileri.....	306
Şekil 12.3	Asgari refah düzeyi için sosyal refah kayıtsızlık eğrileri.....	308
Şekil 12.4	Orta refah düzeyi için sosyal refah kayıtsızlık eğrileri.....	309
Şekil 12.5	Alternatif sosyal kayıtsızlık eğrilerinde genel denge noktası.....	310
Şekil 12.6	Toplam çıktı ve bireysel refah düzeylerinin belirlenmesi.....	311
Şekil 12.7	Erken dönem İslam ekonomisinde genel denge.....	322

TABLolarIN LİSTESİ

Tablo 3.1	Belli savaşlarda yer alan Müslüman savaşçı sayıları ve toplam Müslüman nüfusuna ilişkin tahminler	57
Tablo 3.2	Üretim faktörlerinin nispi payları.....	57
Tablo 5.1	Koyunun zekâtı.....	119
Tablo 5.2	Sığırın zekâtı	120
Tablo 5.3	Devenin zekâtı	123
Tablo 6.1	İslam'da ağırlık ölçüleri.....	164

ÖNSÖZ

Political Economy of Islam serisinin birinci yayını olan bu paha biçilmez esere sahip olmak tam manasıyla bir sevinç vesilesi. Profesör Sadr'ın çalışması, İslam'ın sosyal ve iktisadi tecrübesinin oluşması ve evrilmesine dair anlayışımızı geliştirmeye yönelik önemli bir araştırmayı barındırmaktadır. Bu ise Kur'an'ın akademisyenler, ilahiyatçılar, yöneticiler, askeri liderler ve hatta teröristler tarafından çok farklı yorumlara tabi tutulduğu sıkıntılı günlerde hususi bir önem arz etmektedir. İslam'ın temel kaynağı olan Kur'an'ı yoruma tabi tutanların pek çoğu bunu daima Allah'ın kelimelerini saptırmak ve tahrif etmek gibi misyonlarla yapmaktadır.

Allah'ın Elçisi Muhammed Peygamber (s.a.s), İslam'ın temel öğretilerini Medine'de geçirdiği birkaç yıl boyunca yorumlamak ve uygulamak için seçilmiş olan kişidir. O bunu Allah'a ve O'nun yarattıklarına duyduğu sevgiden ötürü yapmış ve bu hususta ahlakın gerektirdiği adaleti göstermiştir. Hz. Peygamber'in [İslam] yorumu vazgeçilmez bir öneme sahip olmasına rağmen O'nun Medine'deki yıllarına dair kaliteli araştırma çalışmaları ne yazık ki oldukça azdır. Profesör Sadr bu çalışmasıyla, Arap Yarımadası'nda İslam'ın doğuşuna dair eşine az rastlanırlı bir katkıyı dünyaya sunmaktadır. Profesör Sadr, İslam'ın gelişimini kendi bağlamı içerisinde takdir edebilmek için öncelikle Arap Yarımadası'nın İslam'ın doğuşu esnasındaki şartlarını okuyucuya sunmaktadır. Daha sonra Hz. Peygamber'in ilk Müslüman devletini; onun hazine ve maliyesini kurma konusundaki çabalarını ele almaktadır. Sonrasında, Hz. Peygamber'in İslami ekonomi sistemini nasıl piyasa ekonomisine dayalı bir sistem olarak tesis ettiğini anlatmaktadır. Verimlilik

açısından piyasalar teşvik edilmekle birlikte sağlam regülasyonlara, izleme ve denetleme işlevlerine de ihtiyaç olup buna; tüketim, üretim, tasarruf ve yatırım konularında İslami bir bakış da eklenmelidir. Sadr daha sonra, Kur'an tarafından öngörülen ve Hz. Peygamber tarafından tesis edilen Müslüman toplumun oluşumunda adaletin itici güç olduğunu tespit ederek sonuca ulaşmaktadır.

Profesör Sadr tarafından araştırma konusu edilen dönem, ne yazık ki Müslümanlar ve gayrimüslimler açısından İslam dininin gelişme sürecinde uzak ve belirsiz bir dönem olarak algılanmaktadır. Bu din, Hz. Peygamber'in vefatından kısa bir süre sonra gasbedilmiştir. Bugün, Kur'an'da belirtilen ve Hz. Peygamber tarafından uygulanan kural odaklı bu din ile İslam dünyasındaki dini ve seküler liderlikler tarafından uygulanan din arasında tam bir kopukluk bulunmaktadır. Müslüman toplum tarafından tesis edilen Medine hayatının yirmi birinci yüzyıl bağlamında yeniden keşfedilmesi ve diriltilmesi zor olsa da manasız değildir. Müslümanların Kur'an ve siyer üzerinde çalışarak, dinlerinin kontrolünü ellerine almaları gerekmektedir. Hocalarını sorgulamaları, onlarla tartışmaları, yüzleşmeleri ve onların yorumlarını son söz kabul etmemeleri gerekmektedir. Bu da dinin, Müslüman bir toplum açısından pratik anlamda siyasi, iktisadi ve içtimai öngörülerinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Allah insanlara tercih hürriyeti vermiştir ve Müslümanlar Allah'ın paha biçilmez hediyesini tercih edip uygulama konusunda özgür konumdadırlar. Aynı zamanda Müslümanlar, dinlerini liderlerine emanet etmemeleri gerekirken Kur'an tarafından kendilerini ve toplumlarını da geliştirmekle mükellef tutulmuşlardır. Her bir Müslüman kritik bir role sahip olup adil ve müreffeh toplumlar yaratma konusunda kendisine düşeni yapmak durumdadır. Profesör Sadr'ın kitabı sadece Müslümanlara bu yolculuğa başlarken derin bilgi sunmakla kalmamakta, aynı zamanda gayrimüslimler için en saf hâliyle uygulanan İslami sistemi anlama imkânı sunmaktadır.

Hossein Askari
Dariush Zahedi